

behavioral logic, confidently protect people. The author reflects one of the problematic aspects of the world of the future (the collision of high technology and morality) as a synthesis of realistic and fantastic. Actively using the form of dialogue, Asimov develops in the stories the conflict between supporters of rationalism, humanism and knowledge. By combining these three qualities, the writer portrays robots, regardless of their purpose, in the image and likeness of the human, thus revealing the dialogical implications of morality in the multifaceted aspect.

Key words: *fiction literature, robotechnic concept, three laws of robotechnics, moral imperatives, images-robots.*

Дата надходження статті: «10» грудня 2019 р.

Дата прийняття до друку: «09» січня 2020 р.

УДК: 821.162.1–312.9.09

DOI: 10.31475/fil.dys.2020.10.14

ОЛЕНА ПОЛІЩУК,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький);*

ЛЮДМИЛА ПАВЛІШЕНА,

*кандидат філологічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

Серія літературних містифікацій Станіслава Лема

У статті розкрито суть феномену фантастичного світу Станіслава Лема, наголошено, що його фантастичні твори виходять за рамки традиційності, вони вивисшуються до рівня рефлексії, у них не просто описані основні проблеми науково-технічного прогресу і досягнень людства, а пропонуються варіанти їх розв'язання, надаються певні застереження і передбачення майбутнього, що, в свою чергу, поглиблює їх соціальне, філософське звучання. Зазначено, що творчість С.Лема характеризується широким спектром проблем і тематичного діапазону, їх глобальністю, складним авторським методом відтворення уявної дійсності, неоднозначністю трактувань сюжетних та образних елементів, високим рівнем художніх засобів, вибудовуванням культу знань і наукових досліджень; проаналізовано збірку С.Лема «Абсолютна порожнеча», розкрито поняття літературної містифікації, визначено жанрові ознаки; досліджено

три групи літературних містифікацій С. Лема, які визначив сам письменник: до першої групи належать пародії, наслідування та передражнювання, до другої – чернетки романів, які письменник не зміг написати, до третьої – усі тексти, у яких фантаст сміливо виклав власні погляди на розвиток технологій, культури, різноманітні наукові теорії; з'ясовано ідейно-змістові особливості текстів та розглянуто місце рецензій у системі літературних містифікацій письменника-фантаста.

Ключові слова: *збірка, рецензія, містифікація, фантастична література, Станіслав Лем.*

Постановка проблеми в загальному вигляді ... Поява рецензій на неіснуючі книги, заміна справжнього тексту коментарями до нього, містифікації з життям і творчістю вигаданих авторів – це явище актуальне для сучасної літератури, однак не оригінальне і не нове. На думку відразу ж спадає «Аналіз творчості Герберта Кудейна» Хорхе Луїса Борхеса, чи, наприклад, історія з Роменом Гарі, який зумів двічі отримати Гонкурівську премію, заставивши усіх повірити у реальність існування письменника Еміля Ажара. Маємо такі приклади й серед українського письменства. Так, пригодницький роман Майка Йогансена «Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі Рупета та інших» був запропонований автором як твір німецького письменника Антона Райнке, який, в свою чергу, мав українське походження і писав під псевдонімом Віллі Вецеліус. Містифікації мали місце і в історичних хроніках і літописах. Так, автор одного із них – Самійло Величко, при аналізі конкретних подій, уточненні фактів, посилається на щоденник Самійла Зорки – вигаданого січового писаря, існування якого ніяк не підтверджується жодним із козацьких документів XVII століття. До своєї містифікації вдається і Петер Корнель у романі «Шляхи до раю», що є не інакше, як величезною імітацією академічного дослідження з поясненнями, коментарями, посиланнями, інтерпретаціями, бібліографічними даними але без самого тексту роману. Таким чином, автори не просто привертають увагу і цікавість читача, а затівають гру з особами, яких не існує, засвідчують причетність до вигаданих текстів, розширюють рамки фантастичного та пригодницького жанрів, експериментують із змістом, формою, засобами, підтасовують факти. Одним із найвідоміших містифікаторів у літературі XX століття є польський письменник-фантаст Станіслав Лем. Оригінальність митця у тому, що він створив цілу антологію рецензій на книги, яких насправді не існувало, які немовби були

написані неіснуючими письменниками. Так виникла збірка «Абсолютна порожнеча» (або «Абсолютний вакуум»).

Аналіз досліджень і публікацій... Найбільш ґрунтовне дослідження літературних містифікацій здійснив Є. Ланн [6]. Наукове визначення літературної містифікації, дослідження її морфології, генезису, окреслення основних диференційних ознак, які відрізняють містифікацію від, скажімо, псевдонімії і художнього плагіату, стилізації чи квазімістифікації подає І. Попова в праці «Літературна містифікація в історико-функціональному аспекті». У Польщі в кінці ХХ – на початку ХХІ століття вийшли друком кілька праць, які, на наш погляд, хоч і не повністю, але ж задовольняють інтерес щодо окремих аспектів життєвого і творчого шляху Станіслава Лема. Це дослідження М. М. Леша [11], В. Орлінського [12], Є. Яжембського [13]. Серед вітчизняних науковців варто відмітити дослідження І. Кияк, у яких авторка розкриває дефініції жанрів літературної фантастики, уточнює особливості жанрових мутацій та фіксує зміни жанрово-стильових канонів у творчості Станіслава Лема [4; 5]. Однак, попри зазначені праці, ми не маємо глибокого аналізу окремої частини творчого спадку Станіслава Лема, яка охоплює оригінальні рецензії на неіснуючі книги, об'єднані у трьох збірках «Абсолютний вакуум» (1971), «Уявна величина» (1973) та «Бібліотека ХХІ століття» (1986).

Формулювання цілей статті... Метою нашої розвідки є здійснити аналіз рецензій на неіснуючі книги щодо жанрових ознак, ідейно-змістових особливостей та місця у авторській (за С. Лемом) системі літературних містифікацій.

Виклад основного матеріалу... Перш ніж перейти до предмету нашого дослідження, варто розглянути поняття «літературна містифікація». Згідно з «Літературним енциклопедичним словником» (1987), «Літературна містифікація – це твір, авторство якого приписане його творцем іншій особі (реальній чи вигаданій) або народові. Містифікація спонукає до узгодженого творення як стилістичної манери письма, так і власне самого образу вигаданого автора» [9, с.222]. Відтак, робимо висновок, що містифікація не є звичайним твором, надрукованим під псевдонімом, оскільки, він лише приховує справжнє ім'я чи образ автора, а містифікатор його створює. У рецензії на книгу Є. Ланна «Літературна містифікація» О. Білецький зазначає: «Містифікація квітне подекуди й за часів громадського застою, коли інтереси зосереджуються на питаннях мистецтва, літератури, естетичної форми, коли певна група письменників кидає гасло «чистого мистецтва». Під цю пору літературна містифікація служить цілям ігри,

розваги, жарту: але і в цьому випадку часто-густо виконує певну естетичну функцію щодо пропаганди певної художньої (а значить і громадської) програми щодо утворення нового літературного стилю» [2, с. 206]. Є. Ланн тлумачить поняття містифікації, виділяючи кілька семантичних пластів. Він відштовхується від поняття «підробка» і «фальсифікація» [6]. Запропонована система трактувань літературної містифікації містить дві групи: 1) підробки текстів, орієнтованих на народну творчість; 2) підробки текстів, авторство яких приписується відомим письменникам, історичним постатям чи вигаданим особам [6].

Інтерес до створення незвичного виду фантастичної літератури пояснив сам автор у листі до С. Мрожежа: «Забавно було б написати фіктивний щоденник якогось фіктивного чоловіка, щоб у цьому щоденнику були представлені враження від прочитаних романів, віршів, філософських творів, драм – також фіктивних, вигаданих, завдяки чому можна було б вбити відразу кількох зайців. По-перше, я звільнився б від надокучливих точних описів..., по-друге, міг би включити алюзії на тексти, у яких фігурують жахливі речі. Тобто робив би різнопланово, наприклад, подавав би реакцію фіктивної критики на фіктивні твори у щоденнику, так само фіктивному, і від імені героя, звісно, що фіктивного також. Інша справа, що така концепція розрахована на тривалий час, можливо, на роки, вона потребувала б надзвичайної кмітливості, винахідливості і того, що я люблю, тобто монументальної містифікації» [10, с. 419-420].

За рік до виходу першої збірки рецензій письменник був прийнятий до лав Асоціації дослідників наукової фантастики (Science Fiction Research Association). Серед її членів були науковці, викладачі університетів, літературні критики, письменники-фантасти. Лем до того часу вже мав у своєму доробку кілька праць, надрукованих німецькою мовою. Він активно включився у роботу асоціації, співпрацював з редакцією журналу «Science Fiction Studies», проте його інтерес до теорії жанру не вписувався у рамки офіційних літературознавчих досліджень, позаяк набував доволі незвичних форм. Якраз у той час він розпочав роботу над «найбільшою літературною містифікацією» фантастики ХХ століття. У листі до Віргіліса Чепайтиса С. Лем зізнається: «Зараз пишу «Абсолютну порожнечу» – це рецензії на неіснуючі книги – *mirowaja wieszcz budiet, kaietsa...*» [8, с.512].

Збірка з'явилася у 1971 році, вона вмістила 16 рецензій: S. Lem «*Doskonała próżnia*» (С. Лем «Абсолютна порожнеча»), Marcel Costat «*Les Robinsonades*» (Марсель Коска «Робінзонади»), Patrick Hannahan «*Gigamesh*» (Патрік Ханнахан «Гігамеш»), Simon Merril «*Sexplosion*»

(Симон Мерріл «Сексотрус»), Alfred Zellermann «Gruppenführer Louis XVI» (Альфред Целлерманн «Группенфюрер Луї XIV»), Rien du tout, ou la consequence (Соланж Марріо «Нищо, або Послідовність»), Joachim Fersebgeld «Perycalypsis» (Іоахим Ферзенгельд «Перикаліпсис»), Gian Carlo Spallanzani «Idiota» (Джан Карло Спалланцани «Ідіот»; «Жорстокий роман»), «Do yourself a book» («Пиши книгу сам»), Kuno Mlatje «Odys z Itaki» (Куно Млатье «Одіссей з Ітаки»), Raymond Seurat «Toi» (Раймон Сераат «Ти»), Alistar Waynewright «Being Inc» (Алістер Уейнрайт «Корпорація «Буття»), Wilhelm Klopfer «Die Kultur als Fehler» (Вільгельм Клоппер «Культура як помилка»), Cezar Kouska «De Impossibilitate Vitae»; «De Impossibilitate Prognoscendi» (Цезар Коуска «Про неможливість життя; Про неможливість прогнозування; Ще одна рецензія; Про книгу Бенедикта Коуски «Передмова до автобіографії»), Arthur Dobb «Non serviam» (Артур Добб «Не буду служити»), Alfred Testa «Nowa Kosmogonia» (Альфред Теста «Нова Космогонія»). Дійсно, це були рецензії на книги, які не лише не видавалися друком, їх взагалі ніхто ще не написав.

Автор поділив їх на три категорії. До першої він відніс пародії, наслідування та передражнювання. До другої – чернетки романів, які письменник не зміг написати. До третьої – усі тексти, у яких фантаст сміливо виклав власні погляди на розвиток технологій, культури, різноманітні наукові теорії (теорію ймовірності, наприклад). У останній з рецензій цієї збірки «Нова Космогонія» ми бачимо оригінальну картину Всесвіту. С. Лем натякає читачеві про те, що Всесвіт – це Гра розуму земних та позаземних істот.

Що ж до проблеми визначення жанру цих творів, то сам автор мав певні сумніви. У монографії «Мій погляд на літературу» він пише: «Питання про те, як тісно мої твори пов'язані з SF (науковою фантастикою), не можливо вирішити однозначно, оскільки це буває по-різному, залежно від того, чи розглядати мої ранні, а чи більш пізні тексти. Ті, що написані двадцять років назад, дійсно були міцно пов'язані з класичним каноном SF, проте, зараз саме це я вважаю найбільшою слабкістю, оскільки користувався занадто скам'янілим каноном. Потім я намагався зламати цей канон, скориставшись як можливостями мови, так і більш високими парадигмами, як, скажімо, у книгах «Киберіада», «Абсолютна порожнеча», «Уявна величина». Концепція останніх творів більш лінгвістична. У них не описується ніяка фіктивна дійсність, а лише деякі фіктивні чи просто неіснуючі тексти, які презентують літературу майбутнього – не лише белетристику, але й також літературу філософського,

культурологічного і природничого типу. Тим самим я вийшов за межі ходячих стереотипів...» [8, с. 557].

На наш погляд, у рецензіях багато як гротеску, так і есеїстики. Їх можна назвати своєрідними апокрифами. І якщо у перших текстах ми бачимо своєрідний паритет одного і другого, то з часом інтонації стають доволі серйозними. Після друку рецензії на книгу «Світ як Холокост», ні в кого не було сумнівів, що книга існує насправді. Іноді висловлювання автора занадто різкі щодо власних поглядів, тому їх навряд чи можна було б сказати вголос, прямо. Короткі тексти належать різним за національністю авторам – французам, англійцям, американцям, німцям, однак, жодної реально існуючої особи серед них немає.

Розглянемо рецензії більш детально. У першій групі – пародій, наслідувань і передражнювань, зібрані тексти, у яких висміюється жанр нового роману (Nouveau Roman), так званий антироман, який набув популярності у 40-70-х роках ХХ століття. Це рецензії на книги «Робінзонади» «Ніщо, або послідовність», «Ти», «Гігамеш».

На відміну від «Робінзона» Д. Дефо герой роману Марселя Коски відразу розуміє, що потрібно перетворити своє життя з безлюдного на людське але поза людським. «Робінзон Марселя Коски – це логік у чистому вигляді, крайній конвенціоналіст, філософ, який зробив з теорії висновки, настільки далекоглядно, наскільки це було можливо, аварія ж корабля відчинила перед ним ворота, розірвала пута, приготувала лабораторну апаратуру для експерименту, оскільки ця подія дала йому можливість осягнути власну суть, не викривлену присутністю інших людей» [7]. У лабораторії своєї свідомості Новий Робінзон не просто стирає різницю між вигадкою і дійсністю (це стало б початком безумства), він створює новий, кращий світ той, про який мріяв. Автор натякає на те, що Робінзон приміряє образ Творця. Його світ не може мати недоліків, Божественне не містить зла. Однак тут герой помиляється, як і будь-хто із смертних, він не міг усвідомити суті процесу творення світу: Бог завжди вищий від свого творіння, він – абсолют, натомість, Робінзон потрапляє у залежність від створених ним, уявних жителів острова і у цьому захований його кінець, шлях до деградації.

Роман «Гігамеш» – пряме посилання читача до шумерського епосу про Гільгамеша. Патрік Ханнахан пише роман і тлумачення до нього. Обсяг тлумачення перевершує обсяг самого роману («Гігамеш» має 395 сторінок, а «Тлумачення» – 847). Спочатку, дуже довго і педантично автор пояснює зміст заголовку роману, можливість прочитання його

зліва направо і навпаки. Патрік Ханнахан грається із нашою свідомістю, закликаючи собі на підмогу лінгвістичний, семантичний, символічний і герменевтичний методи творення і аналізу тексту, що у свою чергу, спрямовує нас до стилістики постмодерного гіпертексту. Наведемо приклад нашарування смислів у одному із елементів гри – пропуску літери. «Пропуск літери «Л» у заголовку не випадковий; «Л» – це Люцифер, Lucifer, Князь Темряви, він присутній у романі, однак відкрито не проявляє себе. А відповідно, літера «Л» так відноситься до заголовку «Гігамеш», як Люцифер – до подій у романі: присутній, але незримо. Відсилаючи нас до Логосу, «Л» вказує на Початок (Божественне Слово Творця); відсилаючи до Лаокоона – на Кінець (адже кінець Лаокоона прийшов від змії: він був задушений, як буде задушений – через повішення – герой «Гігамеша»)» [7]. «Л» містить ще 97 посилань, але рецензент не вбачає за потрібне, та й, зрештою, не може їх перераховувати. У «Гігамеші» сконцентровано усі можливі людські знання, увесь історичний досвід людства. Роман – це петля, у якій сплелися загальнокультурні, загальноетнічні та загальномовленневі закони. Тут і методика постмодерної літератури – через нице, потворне, жалюгідне, те, що викликає відразу – історія страти гангстера і жорстокого вбивці – розкрити екстракт, матрицю, коди і скарби усіх знань людства, набуті в результаті еволюції і збережені у бібліотеках планети.

Роман «Ніщо, або Послідовність» занурює читача у власні здогадки, спонукає його впасти у прірву небуття. Події, які не відбуваються, все одно описують якусь історію. Потік несвідомості не дає читачеві нічого, більше того, він відбирає й те, що було раніше, читання призводить до психологічного самознищення. Сумніви у доцільності продовження роману цілком виправдані, адже так важко знайти логіку у тексті, який ні про що не розкаже. Тому у романі немає закінчення, він просто припиняється. Тексту не просто немає, його не може бути, бо його ніхто не зміг би написати.

Наступна група рецензій охоплює своєрідні чернетки, схематичні замальовки майбутніх романів: «Группенфюрер Луї XVI», «Ідіот». Рецензії, якими б хорошими вони не були, не дають можливості «посмакувати» зміст самого роману. Ми вважаємо, що С. Лем просто не мав достатньо часу, щоб написати ці романи, а задуми, образи, ідеї було шкода втрачати, тому вони втілилися у рецензії до уявних текстів.

Головний герой роману «Группенфюрер Луї XVI» – генерал СС Таудліц разом із групою гітлерівців і великою сумою доларів по закінченні війни втікає до Аргентини і створює там державу «Паризія»

з відповідними атрибутами: палацами, спеціальним придворним етикетом, мовою, придворними дамами (колишніми проститутками з Ріо), слугами (корінними жителями Аргентини) тощо. «Він об'єднує у своїй особі прагнення до крайнього абсолютизму з напівбожевільною ідеєю відтворення – у серці аргентинських джунглів! – французької держави часів блискучої монархії; себе ж він бачить у ролі новоявленого Людовіка XV» [7]. Проте, голова Группенфюрера забита не просто фрагментами історії, яку він намагається відтворити, у нього взагалі перекручені уявлення про порядок розвитку суспільства. «Він втілює у життя не історію Франції, а лише відверто дебільну нісенітницю, яка замінила йому цю історію і стала його символом віри» [7]. Рецензія доволі глибоко розкриває образ Таудліца. Перед нами людина прагматична, здатна пристосовуватися до обставин, використовуючи їх собі на користь, він завбачливий, мислить критично і тверезо. «Таудліц вибрав гітлеризм тільки з необхідності: у тій ситуації він максимально йому підходив, найбільше відповідав його «монархічним» мріям» [7]. Його власний міф став своєрідною фортецею, за якою головний герой цинічно переховувався і рятувався від гітлерівського міфу. Усім учасникам фарсу він відразу відкривав суть гри: сила грошей і насилля – це основні знаряддя будівництва держави. Фальш пронизує не лише свідомість короля, придворних, лакеїв та слуг, вона входить у глиб самого палацу, в його фундамент. Це нісенітниця, але у ній пульсують енергія потаємних бажань, сила зла, дух суперництва.

Як на нашу думку, то найбільший інтерес викликає третя група рецензій. Серед найяскравіших текстів вибираємо «Нову космогонію». І хоч її також сміливо відносимо до літературних містифікацій, дехто із вчених, наприклад, видатний математик А. Гуц, вважає її гіпотезою С. Лема про походження Всесвіту, у якій пропонується ідея несумісності картини Світу і її математичного відтворення [3]. Лем постає перед читачем у двох особах: з одного боку він – науковець Ахеропулос, з іншого – він Альфред Теста, який проголошує промову під час вручення йому Нобелівської премії.

Суть доповіді у тому, що попри наші уявлення і переконання про непорушність законів Природи, високорозвинені позаземні цивілізації здатні змінювати фізичні закони існування локальної частини світу. Науковець А. Гуц переконаний, що ці закони, «виражені у математичній формі у рамках математичного апарату, доступного цивілізації, нав'язуються, вкладаються у навколишню матеріальну реальність, яка перебудовується так, щоб відповідати запропонованому

математичному опису, тобто запропонованим фізичним законам» [3, с.48]. У новій космогонії кожна із цивілізацій є окремим учасником великої гри, подібної до математичної теорії стратегічних ігор. Вони обирають лінію поведінки так, щоб забезпечувалася рівновага Неша – ключове поняття теорії гри – сукупність стратегій учасників та їх виграш. Названий в честь відомого математика принцип рівноваги спонукає до вибору відповідно до кожної ситуації конкретного фізичного закону так, щоб забезпечувалися інтереси кожного із гравців. Один із дослідників «Нової космогонії» О. Арсьонов пише: «Всесвіт Лема нагадує бджолині стільники, де кожна клітинка характеризується своїми, відмінними від інших фізичними законами. Кожна «щільникова» цивілізація розвивається повністю відособлено, вважаючи себе єдиною у Всесвіті. З накопиченням знань і енергії давні цивілізації поступово розсували кордони свого впливу. Через великий проміжок часу така цивілізація починала стикатися з «космічними» дивами діяльності іншого розуму. Так закінчувалася перша фаза «всесвітньої гри» [1]. Надалі відбуваються зіткнення цивілізацій що призводять до катаклізмів. Це – друга фаза гри. Третя ж фаза розпочалася тоді, коли зверхцивілізації знайшли можливість домовитися і об'єднатися. «Більша частина Всесвіту – це темна матерія і енергія, зірки збираються у скупчення, а ті, в свою чергу, в галактики. Галактики складаються у групи, а ті утворюють мегагалактичні щільники. І над цим усім має владу стріла космологічного часу. Ось такі основні риси будови світу в структурі космогонічної гри Лема» [1].

Висновки... Як бачимо, «Абсолютна порожнеча» дає читачеві не лише можливість уявити романи і їх авторів, яких не було, але й вносить у літературний процес багато нових науково-фантастичних ідей, створює оригінальні символи епохи, розгортає можливості розвитку жанру, форми, стилю. Що ж до змісту рецензій, то, хоча сам автор писав, що його фантастика родом з белетристики, він, без сумніву, є тим письменником-мислителем, хто здатен передбачати майбутнє і розуміти теперішнє краще, ніж спеціалісти окремих галузей науки.

Список використаних джерел і літератури:

1. Арсьонов О. Внеземной сверхразум Станислава Лема. URL: <http://ufonews.su/text6/934.htm>. (Дата звернення: 12.04.2019 року).
2. Білецький О. [Рец. на:] Евгений Ланн. Литературная мистификация. Москва: ГИЗ, 1930. 232 с. *Літературний архів: двомісячник літературознавства*. Кн. I–II. Харків, 1931. С. 206-210.

3. Гуц А.К. Формализация «Новой космогонии» Лема. *Математические структуры и моделирование*. 2014. №3(31). С. 48-56.

4. Кияк І. Дефінітивні проблеми жанрів фантастики у творчості Станіслава Лема. *Київські полоністичні студії*. Київ: Університет «Україна», 2012. Т.ХІХ. С. 359-364.

5. Кияк І. Жанрові особливості фантастики й футурології Станіслава Лема: автореф. дис... кандидата філол... наук: 10.01.03 – література слов'янських народів. Київ, 2011. 21 с.

6. Ланн Е. Литературная мистификация. Москва-Ленинград: Гос.изд-во «Печатный двор», 1930. 232 с.

7. Лем С. Абсолютная пустота. URL: <https://www.litmir.me/br/>? (Дата звернення: 12.04.2019 року).

8. Лем С. Мой взгляд на литературу: собрание сочинений / перевод В. И. Язневич. URL: <https://www.e-reading.club/book.php?book=104141> (Дата звернення: 12.04.2019 року).

9. Литературный энциклопедический словарь / Под ред. В.М. Кожевникова, П.А. Николаева. Москва: Советской энциклопедия, 1987. 752 с.

10. Lem S., Mrozek S. *Listy 1956–1978*. Białystok: Wydawnictwo Literackie, 2011. 624 s.

11. Les M.M. Stanislaw Lem wobec utopia. Białystok: Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza, 1998. 189 s.

12. Orliński W. Co to są sepulki? Wszystko o Lemie. Kraków: Znak, 2007. 284 s.

13. Jarzębski J. Zufall und Ordnung. Zum Werk Stanislaw Lems. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1986. 219 s.

References:

1. Arsënov O. Vnezemnoj sverxrazum Stany`slava Lema. URL: <http://ufonews.su/text6/934.htm>.

2. Bilec`ky`j O. [Recz. na:] Evgeny`j Lann. Ly`teraturnaya my`sty`fy`kacy`ya. Moskva: GY`Z, 1930. 232 s. / Literaturny`j arxiv: dvomisyachny`k literaturoznavstva. Kn. I–II. Xarkiv, 1931. S. 206-210.

3. Guц A.K. Formaly`zacy`ya «Novoj kosmogony`y» Lema. Matematy`chesky`e struktury y` modely`rovany`e. 2014. #3(31). S. 48-56.

4. Ky`yak I. Definyt`vni problemy` zhanriv fantasty`ky` u tvorchosti Stanislava Lema. Ky`yivs`ki polonisty`chni studiyi. Ky`yiv: Universty`tet «Ukrayina», 2012. T.XIX. S. 359-364.

5. Ky`yak I. Zhanrovi osoby`vosti fantasty`ky` j futurologiyi Stanislava Lema: avtoref. dy`s... kandy`data filol... nauk: 10.01.03 – literatura slov`yans`ky`x narodiv. Ky`yiv, 2011. 21 s.

6. Lann E. Ly`teraturnaya my`sty`fy`kacy`ya. Moskva-Leny`ngrad: Gos.y`zd-vo «Pечатный двор», 1930. 232 s.

7. Lem S. Absolyutnaya pustota. URL: <https://www.litmir.me/br/>?

8. Lem S. Moj vy`glyad na ly`teraturu: sobraný`e sochy`nenny`j / perevod V. Y`.

Yaznevych. URL: <https://www.e-reading.club/book.php?book=104141>.

9. Ly`teraturnyj ency`klopedy`chesky`j slovar` / Pod red. V.M. Kozhevny`kova, P.A. Ny`kolaeva. Moskva: Sovetskoj ency`klopedy`ya, 1987. 752 s.

10. Lem S., Mro`zek S. Listy 1956–1978. Bialystok: Wydawnictwo Literackie, 2011. 624 s.

11. Les M.M. Stanislaw Lem wobec utopia. Bialystok: Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza, 1998. 189 s.

12. Orliński W. Co to są sepulki? Wszystko o Lemie. Kraków: Znak, 2007. 284 s.

13. Jarzębski J. Zufall und Ordnung. Zum Werk Stanislaw Lems. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1986. 219 s.

Summary

Olena Polishchuk, Liudmyla Pavlishena Series of Literary Mystifications by Stanislaw Lem

The article reveals the essence of the phenomenon of the fantastic world of Stanislaw Lem, emphasizing that his fantastic works go beyond the traditional, they rise to the level of reflection, they not only describe the major problems of scientific-technological progress and achievements of mankind, but also offer solutions to them. In these works certain reservations and predictions of the future are given, which in turn deepens their social and philosophical sound. It is mentioned that S. Lem's creativity is characterized by the wide range of problems and thematic spectrum, their globality, complex author's method of reproduction of imaginary reality, ambiguity of interpretations of plot and figurative elements, high level of artistic means, building of cult of knowledge and scientific researches; S. Lem's collection «Perfect Vacuum» is analyzed, the concept of literary hoax is revealed, genre characteristics are defined; three groups of literary hoaxes by S. Lem, determined by the writer himself are studied: the first group includes parody, imitation and mimicry, the second - drafts of novels that the writer could not write, and the third - all texts in which the writer boldly presented his own views on the development of technology, culture, various scientific theories; the ideological-contextual peculiarities of the texts have been clarified and the place of reviews in the system of literary hoaxes of the science fiction writer has been considered.

Key words: *collection, review, hoax, fantastic literature, Stanislaw Lem.*

Дата надходження статті: «29» жовтня 2019 р.

Дата прийняття до друку: «04» січня 2020 р.